УДК 811.161.2’35:81’271(091)

М. С. Меший

ВІДСТУПИ ВІД ВЛАСНИХ ПРАВИЛ У «ГРАМАТИЦІ РУСЬКОЇ МОВИ» СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО Й ФЕДОРА ҐАРТНЕРА (1914 РІК)

У статті розглянуто відступи від власних правил у третьому виданні «Граматики руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера за 1914 рік. Увагу зосереджено на розбіжностях між приписами і їхнім безпосереднім застосуванням у тексті самої праці. З’ясовано, що переважна частина з них відбиває варіативність мовної практики, конкуренцію старіших і новіших норм, а також складну природу нормотворчих зусиль. Найзначніші відступи простежено на прикладі написання частин мови разом або окремо, а також на прикладі непослідовности в передаванні суфікса “-ія” в запозиченнях. Наголошено, що виконаний розгляд дає змогу точніше зрозуміти динаміку нормотворення та внутрішню суперечливість мовного розвитку. Висновки унагальнюють вагу «Граматики руської мови» не лише як джерела, а і як свідка переходовости доби.

Ключові слова: *«Граматика руської мови», історія українського правопису, правописні норми, варіативність, західний варіант української літературної мови.*

Meshyi, M. Deviations from Self-Prescribed Rules in “Gramatyka Ruskoii Movy” by Stepan Smal-Stotskyi and Theodor Gartner (1914). *The article examines deviations from self-prescribed rules in the third edition of “Gramatyka Ruskoii Movy” (‘Grammar of the Ukrainian Language’) by Stepan Smal-Stotskyi and Theodor Gartner, published in 1914. The study focuses on discrepancies between the orthographic prescriptions formulated in the book and their immediate realisation in the body of the same work. Special attention is paid to those cases in which the codified rule is explicitly stated. Yet the text itself preserves another form, whether sporadically or with some regularity. Such material allows us to treat grammar not only as a normative source but also as evidence of the unsettled character of linguistic standardisation in the early twentieth century. The analysis shows that most of the deviations do not amount to simple errors. Rather, they reflect the variability of actual language practice, the competition of older and newer orthographic patterns, and the inherently complex nature of codification. The most revealing cases concern the writing of parts of speech together or separately, as well as the inconsistent rendering of the suffix “-ія”, “-ия” in loanwords. These facts demonstrate that, even within a single prescriptive work, the norm had not yet achieved complete internal stability. In this respect, the grammar records not only rules but also the tensions that accompanied their formulation and implementation. It is argued that the identified deviations*

https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.02

CC BY NC

should be interpreted as manifestations of competing norms within a single work rather than as mere failures to follow codified prescriptions. This approach allows for a more precise understanding of the dynamics of norm formation and of the internal contradictions characteristic of the linguistic development of the period. The conclusions emphasise the significance of "Gramatyka of Ruska Mova" not only as a major source for the history of Ukrainian orthography, but also as a witness to the transitional nature of its age.

Keywords: *"Gramatyka Ruskoii Movy", history of Ukrainian orthography, orthographic norms, variability, western variant of standard Ukrainian.*

Вступ

«Граматика руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера (назва відповідно до першого видання – «Руска граматика») належить до найпомітніших кодифікаційних праць кінця XIX – початку XX століття, пов'язаних з упорядкуванням норм української літературної мови в її західному варіанті. Уже сучасники підкреслювали її роль не лише як шкільного підручника, а і як праці ширшої наукової ваги. Наприклад, Василь Сімович указував, що «подібної шкільної книжки инші народи не мають» (Сімович, 1939: 11). Іван Огієнко наголошував на важливості урядового затвердження її, унаслідок чого фонетична засада правопису на Галичині кінець кінцем узяла гору над етимологічною (Іларіон, 1950: 313) Вагу цієї книжки послідовно засвідчують і сучасні дослідники, окремо відзначаючи внесок у розвиток української лінгвістичної термінології (Пена, 2009: 44), називаючи її новим словом в українській граматичній науці (Лесюк, 2023: 282) та незаперечно цінною пам'яткою українського мовознавства (Крисяк, 2020: 66).

«Граматику руської мови» вперше 1893 року у Львові видали у співпраці Степан Смаль-Стоцький і Федір Ґартнер. У своєму правописі автори спиралися головно на систему Євгена Желехівського, порівняно з якою, за словами Івана Огієнка, у книжці «нового було зовсім мало, а може навіть були кроки й убік» (Іларіон, 1950: 313). Вона здобула урядове визнання, і відтоді ми засвідчуємо перемогу «фонетики над етимологією в Галичині та Буковині, по семилітній впертій боротьбі» (Іларіон, 1950: 313). Вона мала деяке поширення в підросійській Україні після скасування обмежень українського друкованого слова, але загалом тут не прищепилася й соборною, всеукраїнською не стала (Німчук, & Пуряєва, 2004: 11).

Ця книжка зазнала трьох перевидань, а саме 1907, 1914 під назвою «Граматика руської мови» і 1928 року під назвою «Граматика української (руської) мови» (далі – «Граматика…»). Як зазначає Василь Сімович, недостачі першого видання поусувало друге, у якому «автори використали багато завваг практичних учителів, взяли на увагу все, що давніше сказала критика», водночас у наступних третьому й четвертому значних змін уже не було (Сімович, 1939: 11).

«Граматика…» досі слугує джерелом для вивчення правописних, граматичних і термінологічних норм, будучи засобом для порівняльно-зіставного аналізу, але рідше виступає самостійним об'єктом дослідження. Науковці, як правило, звертають увагу на зміст праці або, як вище згадано, на внесок у розвиток термінології українського мовознавства. Натомість не меншу вагу має питання про те, як послідовно укладачі додержувалися у власній роботі тих правил, які самі ж пропонували. Таке постановлення проблеми дає змогу розгледіти в «Граматиці…» не лише звід правил, а й документ переходової доби, що відбиває дійсні межі нормотворення, співіснування кількох практик і розбіжності між прескриптивним підходом і живомовною практикою.

З огляду на викладене вище, **актуальність** статті зумовлена потребою розглянути кодифікаційні праці не тільки як основу, на якій дослідники зіставляють факти з нормою, а й як текст, у межах якого сама норма може перебувати на етапі становлення.

Метою статті є виявити й витлумачити відступи від пропонованих норм у тексті третього видання «Граматики руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера 1914 року та з'ясувати їхнє значення для ширшого витворення літературної мови на початку XX століття.

Завдання статті: 1) установити випадки, які можуть не узгоджуватися з дескриптивним описом і прескриптивними правилами, викладеними в «Граматиці руської мови» 1914 року; 2) розмежувати відступи залежно від їхньої природи; 3) з'ясувати вагу відступів для вироблення літературної мови.

Об'єктом дослідження є третє видання «Граматики руської мови» 1914 року, яке постало наслідком тривалого доопрацювання попередніх видань, а відсутність, за словами Василя Сімовича, істотних змін після другого дає підстави вбачати в ньому вже узгоджений варіант. **Предметом** – відступи від правил, викладених у самій праці,

передусім у додатку 1, де впорядковано правопис. Під відступом у цій роботі ми розуміємо таке написання або таку форму, що не відповідає нормі, прямо зазначеній у правописі, і водночас не передбачає наперед однозначного висновку про себе як про помилку, а лише засвідчує відбіг на письмі. Таке поняття дає змогу охопити випадки різної природи: непослідовність у нормотворенні, вплив попередніх рішень, відбиття живої мови, відтворення чужого тексту або одруки.

Методи дослідження

Передусім застосовано описовий метод, що дав змогу впорядкувати відстежені відступи. Основним методом, відповідно до якого витлумачено зібраний матеріал, став порівняльно-зіставний, що дав змогу відрізнити суто відступи від передбачених винятків і від явищ, які можливо пояснити варіативністю, підкріпленою говірками. Ми також зверталися до контекстуально-інтерпретаційного методу, щоб з'ясувати природу окремих написань, у разі, коли відповідна форма могла бути не лише відступом, а й цитатним відтворенням чи похибкою друку. За потреби використано кількісний аналіз для випадків, коли була важливою частотність уживання форми.

Виклад основного матеріалу

Поставивши за мету розглянути відступи від правил, ми маємо пам'ятати переважно дескриптивну природу «Граматики…», яка, за влучним спостереженням Василя Сімовича, «змальовувала живий образ української мови у сфері звуків» (Сімович, 1939: 9). У такому разі розбіжності всередині самої праці можливо тлумачити як відбиття мовного різноманіття українських говорів, що зі свого боку порушує питання причини, через яку форми, визначені в «Граматиці…» як говіркові, усе одно в ній зрідка з'являються.

Наприклад, у примітці до параграфа 210 укладачі передбачили, що «лише в говорах чути ще <…> скорочені [форми дієслова *бути*]: *-м*, *-сь*, *-сьмо*, *-сьте*, що причіплюють ся до слів як закінчення особові», і не закріпили їх як можливі на письмі. Натомість далі, пояснюючи, як іменники в орудному відмінку можуть означати час події, подають таке речення-зразок: «*Ой літав* ***бим*** *вечером тихеньким*» (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 133). Імовірно, цитату взято з пісні «Туга за милою» (Русалка Дністровая, 1837: 76) у вигляді, що досі відповідає першотвору 1837 року, проте лише на граматичному рівні,

порівн. *лѣтаў-бим → лїтав бим* (Русалка Дністровая, 1837: 77). Беручи до уваги, що згадка будь-якої форми як говіркової не позбавляє права її помістити до «Граматики…», за наявних умов ми не можемо наведене речення визначити як відступ, але спочатку розглядаємо його в цій роботі саме з огляду на труднощі, які виникають або можуть виникати у зв'язку з порушеною темою.

Утім, ми все-таки звертаємо увагу на один випадок, передбачений в основній частині «Граматики…», який належить до правопису. Так, у параграфі 19 укладачі розглядають спрощення приголосних, коли «випадає часто цїлком або в части одна шелестівка і тим злекшуєть ся вимова». Саме прив'язкою до полегшення вимови можна пояснити, чому це правило наведено в розділі «Зміни звукові» (§ 17–44). Отож серед різних груп приголосних зазначено вимову *-сн-* замість *-стн-*, а проте в тексті ми натрапляємо на такі приклади, як *перехрестними* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 184), *розпустно* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 193) і *розпустниками* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 195), які відступають від щойно згаданої засади.

За змістом «Граматику руської мови» 1914 року поділяємо на «Введенє», саму книжку, що складається із чотирьох частин, три додатки та доданий «Азбучний показчик», у якому наведено всі терміни й питання, розглянуті в праці, із зазначенням сторінок, на яких їх описано чи згадано (Лесюк, 2023: 281–282). Якщо в більшості розділів ми простежуємо її дескриптивну природу, то в додаткові 1, присвяченому правопису й пунктуації, виразно переважає прескриптивний підхід. Пропоновані норми дають підстави для нормативно-порівняльного аналізу тексту й слугують нам відправною точкою для того, щоб витлумачити одержаний матеріал, оцінити його як на відповідність, так і на наявність відступів.

Ми виявляємо декілька прикладів, співмірних за кількістю зі щойно наведеними випадками неспрощення. Так, згідно з параграфом 4 додатка 1, належало зберігати дзвінкий приголосний на письмі як при відмінюванні, так і на межі морфем, за винятком префіска *з-*, який перед глухими *п*, *т*, *к*, *ф*, *х* переходив у *с-* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 162–163). Натомість у тексті знаходимо прийменник *черес* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 32), що суперечить згаданій засаді. Можливо, його доцільніше розглянути як одрук, адже в межах тієї самої сторінки значно частіше засвідчуємо нормативну форму *через*. Утім, написання букви на позначення глухого *с* замість дзвінкого *з*,

на нашу думку, відрізняється від інших похибок друку, як-от *дїе ся* замість *дїє ся* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 105), *робитъ ся* замість *робить ся* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 132), *мемов* замість *немов* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 141), *дїєіменик* замість *дїєіменник* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 166), зумовлених подібністю букв або технікою набору. Форму *черес* усе-таки вважаємо відступом, але з огляду на поодинокість не відкидаємо можливости пояснювати її одруком. Далі виявляємо прикметник *французький* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 32), який теж може бути наслідком недотримання зазначеного правила. На таку думку напроваджує співвіднесення його з твірною основою – іменником *Француз* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 186), де засвідчено дзвінкий приголосний *з*.

Ще одне правило, передбачене в параграфі 8 додатку 1, установлює написання разом або через дефіс різних частин мови. Спершу ми звертаємо увагу на ті слова, що їх прямо вказано, а саме *наскілько*, *настілько*, *нїбито* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 167), яким у тексті знаходимо помилкові відповідники *на скілько* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 12), *на стілько* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 110) і *нїби то* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 129). Навпаки, виявляємо один раз сполучник *зате* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 165) і двічі прислівникову сполуку *міжтим* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 109, 178), яких у переліку немає, на підставі чого робимо висновок про відступ, оскільки укладачі не передбачили для них написання разом. Особливо показовим для окресленого питання є таке речення: «В штучній поезиї уживають ся *по части* українські народні ритми, а *почасти* чужі» (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 182). У ньому поєднано дві форми, з яких лише написана разом є правильною відповідно до переліку (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 167). Така непослідовність засвідчує радше не мовне різноманіття, а відсутність остаточности в установлених нормах.

Варто також наголосити на тому, що відповідно до параграфа 8 додатка 1 частку *то* належало писати окремо від слів. З огляду на це виявлена форма сполучника *буцїмто* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 116) є помилковою (на відміну від передбаченого винятку *нїбито*). У зазначеній ситуації найцікавішим для нас залишається той факт, що ці форми наведено в реченнях-зразках: «Вона притаїла ся, *нїбито* вона нежива. От і пішла, *буцїмто* і не вона». Імовірно, друге речення є цитатою, яку взято з оповідання «Салдацький патрет»

(Квітка-Основ'яненко, 1982: 39). У такому разі постає питання про співвідношення пропонованої норми та ілюстративного матеріалу: укладачі, установлюючи одне написання, у власній роботі відтворюють інше. Подібне становище ми вже спостерегли в разі особового закінчення *-м* у формі *бим*. У такому світлі обидва випадки й подібні до них доцільно тлумачити не лише як звернення до вітчизняних письменників, а і як відступи, які зі свого боку засвідчують розбіжність між прескриптивною засадою та дійсними рішеннями авторів.

Далі ми звертаємо увагу на один відступ, що є не просто частим, а й висвітлює на своєму прикладі засадничі розбіжності.

Це правило передбачено в пункті 3 параграфа 5 додатка 1. Згідно з ним у запозиченнях належало писати після всіх приголосних суфікс *-ія* і лише після *л*, *н* – *-їя*: *Аркадія*, *Беотія*, *комісія*, *акація*, *Англія*, *лінія*, *кольонія* тощо. У тексті «Граматики…» ми знаходимо відповідники цьому, утім, поряд також бачимо такі: *артикуляцию* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 12), *провінция* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 31), *Австриєць* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 36), *індивідуалїзациї* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 69), *Болгариї* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 159). Дуже промовистим є той факт, що в переліку слів на написання суфікса *-ія* / *-їя* укладачі подають зразки *комедія*, *Азія*, *ґімназія*, *поезія*, *Росія*, *Австрія* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 163–164), і саме ці іменники завжди виступають у тексті із суфіксом *-ия*. Якщо випадки *Росиї* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 3), *ґімназия* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 31), *Австриї* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 126), *комедиї* (Смаль-Стоцький, & Ґартнер, 1914: 169), як і вище наведені, є одиничними, то на підставі слова *поезия* можна ствердити деяку послідовність. Зокрема, у тексті ми виявили 8 форм цього іменника й усіх їх ужито із суфіксом *-ия*, що відкидає думку про випадковість.

Виявлені відступи спонукають нас звернутися до першого видання, щоби спробувати їх пояснити. 1893 року укладачі запропонували іншу систему вживання суфіксів, що мала в основі розподіл приголосних за фонетичними ознаками: суфікс *-ия* належало писати після приголосних *д*, *т*, *з*, *с*, *ц* і *р*, суфікс *-ія* – після приголосних *м*, *б*, *п*, *в*, *ф*, *ґ*, *к*, *х*, суфікс *-їя* – після приголосних *л* і *н* (Німчук, & Пуряєва, 2004: 113–114). Як зауважує Орест Друль, така система значною мірою спиралася на живу вимову та відбивала тогочасне звернення до фонетичної засади (Друль, 2025). Натомість у третьому виданні 1914 року вже

спостерігаємо спрощення цієї моделі та наближення її до більш вирівняного написання (лише суфікси *-ія* та *-їя*), що можна пов'язати з тенденцією до впорядкування правопису. Водночас сам текст «Граматики…», як установлено, не повністю узгоджено з нею.

Утім, зіставлення різних видань не дає змоги однозначно пояснити внутрішню непослідовність саме в третьому виданні. Як свідчить фактичний матеріал, варіанти на зразок *поезия* виступають у тексті постійно, що вказує, наприклад, не на залишки попередньої редакції, а на співіснування кількох правописних практик. Таке становище підтверджує думку про зміну написань від *-ия* до *-ія* як про немиттєвий акт кодифікації, про те, що перехід відбиває складну конкуренцію між звичкою, живою мовою та новими нормами.

Висновки

Проведений аналіз засвідчив, що в третьому виданні «Граматики руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера за 1914 рік наявні численні випадки неповного дотримання тих правописних правил, які самі укладачі подали у своїй праці. Ці випадки охоплюють передусім правописний рівень: написання сполучень приголосних, передавання дзвінкости або глухости, написання частин мови разом або окремо, а найбільше – написання іншомовних суфіксів *-ія* / *-їя* / *-ия*. Водночас не всі виявлені приклади мають однакову природу: частину з них можливо витлумачити як одруки, частину – як наслідок відтворення чужого тексту, а частину – як справжнє порушення пропонованої норми.

Дослідження показало, що найпереконливішими є ті випадки, які своєю кількістю свідчать про повторюваність, а не одиничність, у якій можна вбачати випадковість. Саме в таких написаннях відбивається не разова помилка, а конкуренція норм у межах однієї праці, безпосередньо з'являючись у її тексті. Це особливо помітно там, де укладачі, установлюючи якесь правило, у зразках або в мові автора неодноразово користуються іншою формою. У світлі сказаного можна стверди ти, що за наведеної ситуації «Граматика…» виступила не лише носієм прескриптивної настанови, а й засвідчила нам про те, що і саму цю настанову остаточно всередині не засвоєно.

Звернення до старіших видань справді дає змогу простежити розвиток засад, але не усуває факту внутрішніх відхилів у тексті 1914 року. Тому у відповідних випадках виявлені розбіжності

доцільніше тлумачити не як залишки, а як прояв неусталеності системи та впливу дійсного мововжитку. На доказ цьому звернемо увагу на те, що в тексті ми не зафіксували, наприклад, випадково вжитих апострофа, якого третє видання не передбачало, або сполучення приголосних *-тств-* замість належного *-цтв-*.

Отже, «Граматика руської мови» в її третьому виданні 1914 року постає не лише як звід правил, а і як історико-мовний документ переходової доби. Вона закарбувала не закінчену кодифікацію, а одну зі спроб її виробити, у межах якої ще проспівіснували різні рішення. Вивчення відступів від власних правил дає змогу точніше описати строкатість мовної картини початку ХХ століття.

У ширшому світлі перспективним убачаємо збільшення кола об'єктів на основі решти видань за 1893, 1907 і 1928 роки. Такий підхід дасть змогу точніше відмежувати одруки від системних явищ і докладніше простежити конкуренцію норм у межах не лише однієї роботи, а навіть одного кодифікаційного проєкту. Не менш важливим напрямом уважаємо висвітлення самих правил з погляду їхньої чіткости й внутрішньої несуперечности, щоб у такий спосіб охопити не тільки відступи, а й випадки двозначности й неточности. За допомогою такого перегляду нормотворчих засад можливо глибше зрозуміти механізми вироблення української літературної норми на початку ХХ століття й не лише в підавстрійській Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Друль,** О. (2025). Ґенеза правописного правила дев'ятки. *Збруч.* Узято з https://zbruc.eu/node/121742. 2. **Іларіон,** митр. (1950). *Історія української літературної мови.* Вінніпег: Наша Культура (ч. 12). 3. **Квітка-Основ'яненко,** Г. Ф. (1982). *Повісті та оповідання. Драматичні твори* (О. І. Гончар, ред.). Київ: Наукова думка. 4. **Крисяк,** О. (2020). «Руска граматика» С. Смаль-Стоцького та Ф. Ґартнера як пам'ятка українського мовознавства. *Освіта і наука, 1(28),* 65–69. https://dx.doi.org/10.31339/2617-0833-2020-1(28)-65-69. 5. **Лесюк,** М. (2023). Граматичні праці в Галичині початку ХХ століття (до 1939 р.). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія, 2(50),* 280–287. https://dx.doi.org/10.24144/2663-6840.2023.2.(50). 280–287. 6. **Німчук,** В. В., & **Пуряєва,** Н. В. (Упоряд.). (2004). *Історія українського правопису XVI–XX століття. Хрестоматія.* Київ: Наукова думка. 7. **Пена,** Л. (2009). Лінгвістичні терміни у «Граматиці української (руської) мови» С. Смаль-Стоцького та Ф. Ґартнера. *Наукові записки. Серія: Філологія, 11,* 42–46. 8. **Русалка** Дністровая (1837). У Будимі: Письмом Корол. Всеучилища Пештанського. 9. **Сімович,** В. (1939). Степан Смаль-Стоцький як шкільний діяч і педаґоґ. Львів. 10. **Смаль-Стоцький,** С., & Ґартнер, Ф. (1914). Ґраматика руської мови. Відень: Накладом власним.

REFERENCES

1. **Drul,** O. (2025). Geneza pravopysnoho pravyla deviatky [The genesis of the orthographic rule of nine]. *Zbruch*. Retrieved from https://zbruc.eu/node/121742 [in Ukrainian]. 2. **Ilarion,** mytr. (1950). *Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian literary language]*. Winnipeg: Nasha Kultura [in Ukrainian]. 3. **Kvitka-Osnovianenko,** H. F. (1982). *Povisti ta opovidannia. Dramatychni tvory [Novellas and short stories. Dramatic works]* (O. I. Honchar, Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 4. **Krysiak,** O. (2020). «Ruska hramatyka» S. Smal-Stotskoho ta F. Gartnera yak pamiatka ukrainskoho movoznavstva ["Ruska hramatyka" by S. Smal-Stotskyi and F. Gartner as a monument of Ukrainian linguistics]. *Osvita i nauka – Education and Science, 1(28),* 65–69. https://dx.doi.org/10.31339/2617-0833-2020-1(28)-65-69 [in Ukrainian]. 5. **Lesiuk,** M. (2023). Hramatychni pratsi v Halychyni pochatku XX stolittia (do 1939 r.) [Grammatical works in Galicia at the beginning of the twentieth century (until 1939)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Filolohiia – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology, 2(50),* 280–287. https://dx.doi.org/10.24144/2663-6840.2023.2.(50).280-287 [in Ukrainian]. 6. **Nimchuk,** V. V., & Puriaieva, N. V. (Comps.). (2004). *Istoriia ukrainskoho pravopysu XVI–XX stolittia. Khrestomatiia [History of Ukrainian orthography of the 16th–20th centuries. A reader]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 7. **Pena,** L. (2009). Linhvistychni terminy u «Hramatytsi ukrainskoi (ruskoi) movy» S. Smal-Stotskoho ta F. Gartnera [Linguistic terms in "Grammar of the Ukrainian (Ruthenian) Language" by S. Smal-Stotskyi and F. Gartner]. *Naukovi zapysky. Seriia: Filolohiia – Scientific Notes. Series: Philology, 11,* 42–46 [in Ukrainian]. 8. **Rusalka** Dnistrovaia (1837). [The Mermaid of the Dniester]. U Budymi: Pysmom Korol. Vseuchylyshcha Peshtanskoho [in Ukrainian]. 9. **Simovych,** V. (1939). Stepan Smal-Stotskyi yak shkilnyi diiach i pedahoh [Stepan Smal-Stotskyi as an educational figure and pedagogue]. Lviv [in Ukrainian]. 10. **Smal-Stotskyi,** S., & Gartner, F. (1914). Hramatyka ruskoi movy [Grammar of the Ruthenian language]. Vienna: Nakladom vlasnym [in Ukrainian].

Меший Михайло Сергійович – аспірант кафедри української мови, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, Україна.

E-mail: m.s.meshyi@gmail.com

https://orcid.org/0009-0008-0792-8326

Meshyi, Mykhailo – Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Square, Kharkiv, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 30 березня 2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування – 21 квітня 2026 р.
Дата публікації статті у виданні – 25 квітня 2026 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Меший М. С. Відступи від власних правил у «Граматиці руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера (1914 рік). Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2026. Вип. 64. С. 24–33. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.02

APA: Меший, М. С. (2026). Відступи від власних правил у «Граматиці руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера (1914 рік). *Лінгвістичні дослідження, 64,* 24–33. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.02